

erkecht en
blz. 155 v.)
meest ge-
e person-
gen, door
navolging
k gebied
d verkozen
er geen be-
plaatselijke
opgenomen.
blz. 545 v.)
bruik moet
steking van
dan geen
aanroeping
le toevlucht
lat men ook
en gekozen

verklaard en
ging, in de
nemen, dat
nimen heb-
bo de stem-
oeping van

le regel, dat
zen te zijn,
eze nimmer
alles voor,
lien er nog
L.

INST

Koningskin-
i het vorige
christelijke
adacht twee
de bekende
(1" 1) en

lus brengen
en. In den
en, doordat
groepeeren

nieuwe werk
de karakte-
geschriften.
voor alles
en van haar
n, welke de
euren naast
voorzoover
gesteldheid,
Vandaar dat
age blijven.
oude man-
loende aan-
veelal aan
er over; de
ontwikkelt
er aan een
er werkelijk
er grooter of
inschouwe,
grond. Maar
e heeft ge-
erd, dat is,
daan, opdat
haar bereik

vinden we
rug. In den
l van „Het
„Italië“, „De
„Istrieel“, „De
„denzondag“,
et glanzende

genlijke van
omt op een
verstaan van
tueel levens-
le figuren is
r het begrip
een zoeken
i „bijzonder
it. Ook hier
in de schet-
„Verrassing“,
eeken“, „De
len tweeden
genschap als
de eerste-
Vilma cachet

na altijd be-
leide. Over
venhart, die

warmte en koestering brengt in het kinderleven, zo goed als in het eigen leven der vrouw, raakt ze nooit uitgeschreven. Heel haar roman „Moeder Stieneke“ was daarvan uitbeelding, maar ook tal van vroegere schetsen waren aan dat ideaal-menschenbeeld gewijd. En hier is het niet anders. De moederlijke is in vrijwel elk van de hier geboden verhalen de fonkelende diadeem, die de Schrijfster in het verhaallicht glanzend doet. „Voorbereiding“ en „Rijkdom“ uit „Vergezicht“, „Annunciatie“ uit „Kerstkinderen“ hebben haar zelfs als eigenlijk onderwerp.

We komen dus, bij een — uiteraard niet meer dan vluchtig — beschouwen van deze nieuwe uitgaven in het kader van Wilma's werk in 't algemeen, tot de conclusie, dat ze daarin precies passen, dat ze, zoowel in inhoud als in geest het stempel van de geheele Wilma-literatuur dragen. Breedere ontleding van ieder der schetsen zou dat aan de uitkomsten kunnen bewijzen, maar we mogen het in dit verband laten bij een aanwijzen, bij een opmerken ook als een literaire verdienste. De lezer kan, zoo hij wil, het nader uitwerken.

Nu over de beide bundels op zichzelf, vooral in aansluiting bij het onderwerp van deze artikelen reeks. Over „Vergezicht“ en „Kerstkinderen“ dus als nieuwe christelijke boeken. Daarbij ga ik niet in op iedere schets afzonderlijk, maar neem de verhalen samen als de vormende bestanddeelen daarvan.

Het thema, waarop vrijwel al de hier verzamelde stukken zijn gecomposeerd is het — trouwens in de Wilma-literatuur welbekende — pleidooi voor een leven en levenshouding overeenkomstig de eischen der liefde, hetzij dat die is de liefde tot God, hetzij de liefde voor den naaste. Al aanstonds is het duidelijk, dat we daarmee staan voor een der grondgedachten van het Christendom — aan het God-liefhebben bovenal en den naaste als zich-zelfen hangt immers de gansche wet en de profeten — en dus ook van de echte christelijke kunst.

Ten aanzien van de eerste, de liefde tot God, vinden we bij herhaling dezen inslag, dat er is een worstelen om uit de teleurstellingen en moeiten van het leven tot die hoogte op te klimmen. Ook dat is weer typeerend voor het Wilma-werk, dat doorgaans zwaar is van zielestrijd en donker van zorg. Maar uiteindelijk is er dan de triomf van den vrede in en met Gods weg en het komen tot een beschaamd liefdeblijden. In „Vergezicht“ komt dit gegeven „sterkst naar voren in de schetsen „Gods Meistree“ en „De oudste Zoon“, die bepaaldelijk daarover handelen. Gods Meistree, de oude man die in het dusgenaamde verhaal met deze qualificatie wordt aangeduid, zegt in een gesprek met de Schrijfster: „We moeten toch eigenlijk altijd blij zijn! Want God is liefde en we moeten zoo Gods instrument zijn, dat Gods liefde door onze snaren heen zingt, zóó dat de menschen het kunnen hooren...“ En dan antwoordt de Schrijfster, „... Maar datzelfde was ik juist aan 't neerschrijven, maar ik schreef in zoo grooten twijfel; ik twijfelde aan de mogelijkheid, dus aan de werkelijkheid van wat ik neerschreef en nu komt U mij zeggen, dat het wezenlijk waar is, en dat het werkelijk zóó moet! Als het zoo moet, dan kan het ook!“

Men zou deze woorden kunnen noemen de Schrijfsters-belijdenis van Wilma, want zóó als ze het hier uitsprekt staat het er altijd weer bij haar voor. En dan komt daar immer bij de prediking, die ten dezen uitgaat van de schoonheid der natuur, die ze bij voorkeur als het decoratief rondom haar figuren kleurt.

De tweede liefdesopenbaring, die voor den naaste, krijgt gestalte in de verschillende vormen van moederlijke, mededoogen met het lijdende, zichzelf offeren met toewijding en het daarin vinden van levensgeluk, o.d. Men leze er de schetsen van deze bundels maar op na en zal haar overal en altijd weer vinden.

In „Kerstkinderen“ worden deze beide gedachten gegroepeerd om hun grond- en bestaansmogelijkheid; Gods liefde voor een gevallen wereld en een in schuld verzonken menscheit. Het zich bezinnen op die liefde van God brengt in de respectievelijke verhalen steeds tot een erkennen en een in een of anderen vorm met de daad belijden, dat dan dankbaarheid tot wederliefde noopt. En die wederliefde heeft dan allerlei manifestaties. De dronkaard, die de vondeling tot zich neemt (in „Het Teeken“) en de student, die daardoor van zijn egocentrisch denken afkomt (in „De Vreemde Tocht“) zijn daarvan wel de verst-getrokken consequenties.

Wie dezen bundel¹⁾ leest zal dit thema telkens ontmoeten en op verschillende wijzen uitgewerkt vinden.

Het behoort nu wel geen afzonderlijke motiveering meer, dat we in de beide boeken, die deze ideeën dragen en in veelvormigheid van gedaante en kleur onder de menschen willen brengen, bijdragen bezitten tot de christelijke kunst, die we weer met dankbaarheid begroeten en in hun verdienste gaarne erkennen.

Maar dit erkennen sluit ook weer niet uit, dat we tegen een bepaald gevoelen van de Schrijfster bezwaar maken.

Ik laat nu daar de, voor mijn gevoel van de hoofdzaak afleidende, ingenomenheid met kerst-lampen, kerstmannetjes, kerstboomen in de verhalen van den tweeden bundel. Tenslotte blijken die voor de Schrijfster óók bijkomstigheden, wanneer men den dieperen zin van haar schetsen verstaat.

Wat ik op het oog heb is het feit, dat de Schrijfster in verschillende plaatsen in deze bundels een zekere tegenstelling schept tusschen een leven uit de liefde en kerkelijke praktijk. Soms krijgt men den indruk, alsof ze bedoelt te zeggen, dat de kerk aan de mogelijkheid van een leven in de gemeenschap met God zelfs in den weg staat. „Wat blijft er over“ zegt ze ergens, „van zelfbezinning en concentratie, nadat het leven van alle kanten aan ons geplukt heeft, wat blijft er over van het hervinden van God en van onszelf, als we voortdurend genoodzaakt worden tot het bijwonen van godsdienstige bijeenkomsten of besprekingen.“ Nu moeten wel zulke woorden allereerst worden gezien in hun verband: ze spreekt ter plaatse over de weldaad van een retraite en over de geestelijke winst die uit het stil-zijn ons geworden kan. Maar intusschen ligt in zulk zeggen toch iets van een charge tegen de kerk, die in liefdeloosheid verward is en, zooals het elders te lezen staat „zich bezig houdt met het verketteren en veroordeelen van elkander, terwijl de wereld van honger omkomt“.

Ik wil de eerste zijn om te erkennen, dat hier geen andere, dan een positieve bedoeling achter de woorden staat. De Schrijfster, zoekend naar waarachtig liefdebetoen onder de menschen, als vrucht van het beseffen van Gods oneindige liefde, pleitend dus voor een leven der dankbaarheid jegens God en den naaste, betreurt het, dat ze daarvan zoo weinig ziet, waar ze die „teerst mocht verwachten: bij de belijders. Het „alleen liefhebben“, dat ze als praktijk van christelijk leven vooropstelt, ziet ze door velerlei onzuiverheid verdonkerd en tegen die verdonkering richt zich haar beklag. Maar niettemin wekken zulke, in 't algemeen en niet zonder een zweem van bitterheid gesproken woorden den schijn, van een aanval te zijn op de kerk. Lezers, die Wilma niet kennen, zouden gemakkelijk tot zulk een interpretatie kunnen komen, temeer, daar het manoeuvreeren tegen de kerk in de moderne literatuur (men denke maar aan A. M. de Jong's Merijntje Gijzen-cyclus, aan Van Lange's „De Goden beschikken“, aan het slot-hoofdstuk van „Het Wassende Water“ e.d.) aan de orde van den dag is.

De christelijke literatuur heeft zeker ook tot taak den vinger te leggen op wondplekken in het christelijk leven, maar dan moet dat zoo geschieden, dat iedere mogelijkheid van misverstand is buitengesloten. En deze noodzakelijke voorzichtigheid wordt, naar mijn inzien, hier te veel gemist.

Wilma's klacht over de liefdeloosheid onder de christenen is alszoodanig volkomen gerechtvaardigd, maar de schuld daarvan ligt niet bij de kerk, doch bij de belijders. En dat de wereld omkomt van honger, zooals de Schrijfster zegt, is eveneens helaas juist, maar alweer is daarvan niet de kerk de oorzaak, maar de belijders, die hun roeping niet getrouw zijn en niet leven uit de liefde. Het ten dezen niet juist onderscheiden is een bezwaar, dat niet onuitgesproken mag blijven, bij een overigens gaarne en nog eens herhaald erkennen van de beteekenis van deze bundels ook als nieuwe christelijke boeken.

C. T.

¹⁾ Uitg. D. A. Daamen's Uitg. Mij., Den Haag.

²⁾ Uitg. Mij. „Holland“, Amsterdam.

³⁾ De bijzonder artistieke uitgave van dit boek, verlicht met stijlvolle houtsneden van Dirk Boode, verdient afzonderlijke vermelding.



God en de zonde.

Een onzer lezers vraagt, of, wij gereformeerden, die altijd zeggen — en met reden — elk deel der ons in Gods Woord geopenbaarde waarheid volle recht te willen doen wedervaren, toch aan deze leus niet ontrouw worden, zoodra we 'thebben over den oorsprong der zonde.

De Heilige Schrift, zoo zegt hij, leert ons, dat God de oorsprong aller dingen is, en dat Gods bestuur over allen en over alles gaat; dat er niets in heel de wereld gebeurt, waarvan God de Heere niet in zijn eeuwig raadsbesluit bepaald heeft, dat het gebeuren moest.

En zoo belijden wij het ook.

Maar zoodra we aan den oorsprong der zonde toekomen, durven we de belijdenis dat God de oorzaak en de auteur der zonde is, niet aan, maar gaan we dien oorsprong van 'tkwaad in het schepsel zoeken.

Hij wijst daarbij dan op de Dordtsche Leerregelen,

hoofdstuk I, paragraaf 15, waar het zelfs godslasterlijk heet, te denken, dat God de auteur der zonde is; en hoofdstuk III en IV, paragraaf I, waar de oorzaak der zonde in den mensch en, in laatste instantie, in Satan wordt gezocht.

Ook prediking en theologie onder ons, lijden naar hij meent, aan deze inkonsekventie. Hij vraagt, of hij hierin mogelijk mistast.

Zoo veel ik kan, wil ik hem graag van antwoord dienen, al moet ik beginnen met hem te zeggen, dat m'n antwoord hem wel niet ten volle bevredigen zal.

Dat zal het zeker niet, als hij er een oplossing van verwacht van het ontzaglijk probleem, dat aanroert wie in één adem God en de zonde noemt. Een probleem, waarmee alle Christen-denkers van alle eeuwen geworsteld hebben, doch waarvan niemand de oplossing vond, en — wijl ze ons door Gods Woord niet werd gegeven — niemand de oplossing ook ooit vinden zal.

God en de zonde — Gods Raad en de val des menschen — Gods vrijmacht en des menschen verantwoordelijkheid... het is een reeks van verbandingen, met nog tal van soortgelijke te vermeerderen, die voor ons zooveel tegenstellingen zijn, en wier verzoening ligt buiten de grens onzer tegenwoordige kennis — hier vooral kennis ten deele.

Vrager spreekt van inkonsekventie op dit punt in onze belijdenis.

Doch als hij zich even voorrekent, tot welken prijs hier alleen de consekventie — of wat wij zoo noemen — te verkrijgen is, zal hij loven wat hij nu laakt. Want men behoeft waarlijk geen geschoold denker te zijn, om tot de ontdekking te komen, dat wie naar de regels onzer logica redeneert van uit Gods eeuwig Raad en het oppermachtig bestel, dat dezen Raad verwerkelijkt, onherroepelijk de zedelijke vrijheid en verantwoordelijkheid des menschen, en tegelijk daarmee de heilichheid en rechtvaardigheid Gods moet prijsgeven. Hij komt uit bij de godslasterlijke ketterij die we het „determinisme“ noemen. — En dat wie, omgekeerd, met onverbiddelijke consekventie redeneert van uit des menschen zedelijke vrijheid en verantwoordelijkheid, zich daarmee de pas afsnijdt om te handhaven de volstrekte Souvereiniteit Gods in zijn eeuwig Raad en in zijn alomvattend voorzienig bestel.

En wat ieder die nadenkt hier met zekerheid, zij het ook uit de verte, aanvoelt, dat heeft de geschiedenis van het menschelek denken, van de ééne eeuw in de andere, bewezen.

We hebben hier te doen met twee lijnen, die voor ons oog evenwijdig loopen, en daarom, naar onze berekening, elkander nooit kunnen ontmoeten, en die toch, buiten het veld onzer zeer beperkte kennis, haar ontmoetingspunt hebben. En nu is het geen gebrek, maar juist de eere van ons gereformeerd belijden, dat het niet, om den lof van consekvent te zijn, één van de twee lijnen die de Schrift voor ons trok, tot elken prijs doórtrekt tot het uiterste, om de andere kortweg te negeeren — maar dat het in eerbiedige onderwerping en in kinderlijke trouw aan het Woord, beide volle plaats en eere geeft.

Want dat dóét onze belijdenis, als ze aan de ééne zijde ootmoedig en onverschrokken de souvereiniteit Gods uitroept, zoodat er van plaats of recht of eer tegenover God, bij welk schepsel ook, schijn noch schaduw overblijft — en als ze aan de andere zijde, in brandenden ijver voor de eere Gods, afwijst en weerstaat al wat op de vlekkelooze heilichheid van Gods wezen ook maar een zweem van schaduw zou werpen.

Het laatste doen de Dordtsche Leerregelen in de paragrafen die vrager noemt, zooals ze het eerste doen in elk der 5 hoofdstukken.

En even trouw aan de waarheid, gelijk ze ons in 't Woord geopenbaard werd, als onze belijdenis, was ook onze gereformeerde Theologie.

Vrager vergist zich, als hij meent, dat onze godgeleerden van vroeger en later tijd schroomden, in verband met de zonde den Raad en de voorzienigheid Gods te noemen. Dat deden Calvijn, Zwingli, Beza, Gomarus, Junius, Polyander, Rivet, Walaenus, Comrie e.a. evenmin als Kuiper en Bavinck.

Maar wat ze wel deden was, een onderscheiding maken, die hier van groote beteekenis is, en die vrager óf niet kent óf uit het oog verliest, en die ik daarom met eenigen nadruk onder zijn aandacht breng.

'k Bedoel de onderscheiding in God tusschen den wil des welbehagens en den wil des besluits.

Daarmee bedoelden ze natuurlijk geen eigenlijk gezegde tweërlei wil in God, maar tweërlei onderscheiden werking in het ééne goddelijke willen: éénerzijde een willen dat vergezeld gaat van wélgevallen, van goédkeuring (de wil des behagens of des welbehagens), en anderzijds een louter bepalend willen, zonder welgevallen in hetgeen erdóór bepaald wordt.

Het eerste willen ontmoeten we o.m. in het besluit der uitverkiezing; van het andere willen was dan voorwerp: het opkomen van de zonde, de val des menschen, de straf op de zonde enz. Door deze onderscheiding, die op de Schrift gegrond is, poogden ze dan aan den éénen kant te voorkomen en te weerspreken elke gedachte, alsof de zonde buiten